



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT



UDGIVET AF
HISTORISK FORENING FOR VÆRLØSE KOMMUNE
36. ÅRGANG 1984

ISSN 0108-6804



Bestyrelsesmedlemmer:

Formand, arkitekt Bent Damsgaard-Sørensen, Mosevej 3 A, Værløse. Tlf. 02-48 02 12.
 Næstformand, statskovrider Ejner Laumann Jørgensen, »Syvstjernen«, Værløse. Tlf. 02-48 09 71.
 Kasserer, fhv. maskinmester Jens K. Skov, Vesterbo 131, Værløse. Tlf. 02-48 02 88.
 Urmager Lars Larsen, »Domus«, Kildebakken 11, Kr. Værløse. Tlf. 02-48 05 74.
 Civilingeniør Niels Bødker Thomsen, Bjørnsholmvej 44, Værløse. Tlf. 02-48 18 08.
 Kontorchef, cand. jur. Erik Frandsen, Rastestedet 23, Værløse. Tlf. 02-48 06 46.
 Skolekonsulent Hans Jørgen Hansen, Højlundshusene 48, Værløse. Tlf. 02-48 06 89.
 Kommunalbestyrelsesmedlem Viggo Murmann Jensen, Ryetvej 105, Værløse. Tlf. 02-48 07 14.
 Kommunalbestyrelsesmedlem Hans Sterler, Højsdal 14, H-by, Værløse. Tlf. 02-98 14 22.

Suppleanter:

Sektionschef Arne Jespersen, Birkevej 8, Værløse. Tlf. 02-48 45 78.
 Tandlæge Per Lotz, Mosestedet 79, Værløse. Tlf. 02-48 29 41.

Revisorer:

Toldkontrollør Johan C. Christiansen, Birkedalshusene 22, Værløse. Tlf. 02-48 18 94.
 Kontrolassistent Poul Skipper, Bymidten 120, 2. th. Værløse. Tlf. 02-48 19 42.

Revisorsuppleant:

Ass. Olaf Dann, Bondehavevej 10 F, Bagsværd. Tlf. 02-98 24 94.

Værløse museum og Værløse lokalhistoriske arkiv

Mosegaarden, Skovgårds Allé 37, 3500 Værløse. Tlf. 02-48 00 70.
 Museet har åbent hver søndag fra kl. 14-17, og altid efter nærmere aftale.
 Arkivet har åbent efter nærmere aftale med arkivlederen.

Historisk Forening for Værløse Kommune

afholder generalforsamling omkring 1. marts.
 Forårsvandretur: 2. lørdag i maj. Efterårstur: 2. lørdag i september.
 Foreningens girokonto: 5 47 19 58.
 Medlemsbidraget var i 1983 mindst 40 kr.

Indholdsfortegnelse

<i>Bent Damsgaard-Sørensen:</i> I årets løb	3
<i>Hanne Jespersen:</i> 4. maj 1945. Danmark befriet	10
Rettelse til »De svenske Grave« paa Smørumnedre Bymark. Årskr. 1983	12
<i>Per Lotz:</i> Fundene under Gadekærshuset	13
<i>Kirsten og Erik Frandsen:</i> Rillesten i Carnac	19
<i>E. Laumann Jørgensen:</i> Rillesten i udlandet	21
<i>Max Larsen og Niels Bødker Thomsen:</i> Registrering af Oldtidsminder omkring Værløse før og nu	24
<i>J. K. Skov:</i> Da der var Gjønger i Værløse sogn	28
<i>Vivi-Anne Hansen:</i> Haveanlæg ved gårde og huse i ældre tid	32
<i>A. Poulsen Grøn:</i> Den natlige flugt fra Værløse	36
Medlemsliste	40

I årets løb

Lige siden foreningens første årsskrift fra 1949 har det været formandens egenhændige opgave at skrive en beretning under overskriften »I årets løb«. Beretningen er i sigens natur et forsøg på at redegøre for aktiviteter, møder og arrangementer, som har fundet sted, og da vi kun meddeler os til hele medlemskredsen denne ene gang om året, er det naturligvis vigtigt at gøre det så grundigt som muligt.

Tidligere og specielt for Karl Nielsen var dette ikke noget problem, fordi han mere end nogen anden var i begivenhedernes centrum, men efter hans alt for tidlige bortgang i 1977 er meget blevet anderledes. Det kunne måske forventes, at foreningen og museet i nogen grad ville dø med ham, og det er sandt nok, at en epoke tog en noget brat afslutning, men på det solide grundlag Karl Nielsen og hans trofaste medhjælpere havde skabt, begyndte der trods forskellige vanskeligheder at gro nye initiativer frem. Inspirationen til at slutte op om foreningen og museet så arbejdet kunne fortsætte og blomstre var til stede, som Harald Graaskov formulerede det i sine mindeord.

Tilmed i en sådan grad, at hverken formand eller andre nu kan siges at have fuldt overblik over hele spektret af aktiviteter m. v. i og omkring Mosegaarden, og dermed bliver det også et spørgsmål, om ikke formen for årsberetningen i konsekvens heraf må ændres fremover.

Som nævnt i årsskriftet 1983 er der begrundet i aktivitetsudvidelsen gennemført en bredere arbejdsfordeling med et deraf følgende kollektivt ansvar for at den samlede virksomhed fungerer. Fordele og ulemper kan diskuteres, men ikke nødvendigheden af, at der mere end nogen-

sinde må løftes i flok, hvis den positive udvikling skal fastholdes.

Engagement og medleven kan udmærket stå som nøgleord for 1984. Måske bedst udtrykt gennem tilgangen af nye medlemmer (56) og frivillige medarbejdere, men også ved et stigende besøgstal på Mosegaarden efter nogle års stagnation. I det hele taget synes interessen for lokalhistorien at være usvækket eller måske endda i vækst.

Året fik da også en god start ved en velbesøgt generalforsamling den 15. februar på Syvstjerneskolens. Dirigenten, Dan Rosbjerg debuterede, men havde helt igennem et let hverv. Bestyrelsen, suppleanter og revisorer fik uantastet lov at fortsætte, idet den eneste udskiftning skete på posten som revisorsuppleant, hvor Gunhild Nielsen trådte tilbage efter eget ønske og blev afløst af Olaf Dann.

Efter kaffebordet, der er blevet lige så obligatorisk som generalforsamlingens dagsorden, gennemgik Per Lotz på baggrund af en serie lysbilleder »Gadekærs-huset«s nedtagning og genopbygning i alle dets faser, inklusive den sideløbende undersøgelse af hustomten. (Læs nærmere herom i en følgende artikel).

På et bestyrelsesmøde ugen efter generalforsamlingen blev samtlige faste udvalg konstitueret med besked om at supplere sig med et antal aktive medarbejdere. Alt var således gjort klar til et nyt arbejdsår.

Foreningen

Med det høje aktivitetsniveau og de mange udvalg og grupper følger en stor mødevirksomhed, som kun kan tages fra



*Udsnit af Værlose Museums stand på Skibstedgård i Veksø. Siddende foran en folkedanser fra Pederstrup. Næsten skjult af montren Annet Laursen, Farum. Stående Bente Okholm Lotz og Lise Ingeberg, Værlose.
Foto: Ole Jacobsen.*

deltagernes fritid. Dette sætter selvfølgelig nogle grænser, der må respekteres.

Uden for foreningens egne rammer har der været foreningsrepræsentanter til møder bl. a. i Københavns Amtsmuseumsnævn og til Dansk Historisk Fællesforenings årsmøde i København, hvor der samtidigt kunne fejres et 75-års jubilæum. Som noget væsentligt kan også nævnes samarbejds møderne med de 8 naboforeninger i Ballerup, Frederikssund, Gundsø, Herlev-Hjortespring, Ledøje-Smørum, Slangerup, Stenløse og Ølstykke, hvor man i år nåede frem til et 10 års jubilæum. Dette blev markeret med en fællesudstilling den 17. og 18. november på Skibstedgård i Veksø. Hver forening kunne selv vælge emnet for sin udstilling, og yderligere medvirkede lokale folkedansegrupper og spillemænd. Udstillingen og arrangementet som helhed fik en rimelig succes med omkring 1000 besøgende på de to

dage, og frem for alt fik samarbejdet ny næring, hvilket var et af hovedformålene.

Formidlingsudvalget fortjener al mulig påskønnelse for det arbejde, der blev præsteret, især i forbindelse med vor egen udstillingsstand, og en særlig cadeau må gives til Annet Laursen for en instruktiv demonstration af fremstillingsteknikken i 1800-tallets smukke huenakker.

En mere overkommelig opgave for udvalget var udstillingen: »Det er ikke bare gas ...« i juli måned på Mosegaarden, idet materialet her var stillet til rådighed af Amtsmuseumsrådet.

Fra formidlingsudvalgets virkefelt skal yderligere nævnes 12 montreudstillinger i de lokale afdelinger af Bikuben og SDS samt ikke mindst museets »Skoleservice«, hvor modtagelsen af de 41 skoleklasser m. v. i år er varetaget af Mary Simonsen og Birte Nielsen.

Andre traditioner er også blevet fulgt

op i 1984. Det gælder således ved tilrettelæggelsen af forårs- og efterårsturen. Forårsturen lørdag den 12. maj gik til Store Harreskov, hvor E. Laumann Jørgensen gennemgik de sidste udgravningsresultater og de nyeste teorier om det store kompleks af menneskeskabte anlæg. Efterårsturen var en bustur lørdag den 8. september til Hornsherred med museet på Færggården, Jægerspris Slot, Skibby Kirke m. v., hvor Flemming Kaul var sagkyndig guide.

Foreningens PR-udvalg, som står for dette årsskrift, har måske ikke fremtrådt helt så markant, men har ikke desto mindre haft en del at gøre med bl. a. den halvårslige »Orientering fra Mosegaarden« til medarbejderne og med konkrete udspil til en bedre information i form af brochurer, annoncer, pressemeddelelser osv. I denne sammenhæng kan vel også regnes udgivelsen af billedhæftet »Fra det nu forsvundne Værløse« med Hans Jørgen Hansen som redaktør og med lokalhistorisk arkiv som leverandør af det store billedmateriale.

Som en helt ny foreteelse har bestyrelsen nedsat et »målsætningsudvalg« med den hensigt at få udarbejdet et grundlag for fremtidige dispositioner. Opgaven går ikke alene på udbygningen af de fysiske rammer på Mosegaarden, men i lige så høj grad på, hvordan den samlede virksomhed med forening, museum og lokalhistorisk arkiv kan håndteres, når de stadig stigende krav bl. a. fra de overordnede og bevillende myndigheder skal kombineres med ønsket om at bevare det attraktive og frodige miljø, som er blevet vort særkende. Økonomien vil givetvis blive en væsentlig faktor i alt dette. Noget helt andet, men lige så afgørende, er de forventninger, som først og fremmest vore medlemmer må stille til os i de kommende år, og i den henseende kunne vi godt bruge nogle reaktioner.

Udvalget håber at kunne fremlægge et debatoplæg om målsætningen i løbet af 1985, idet man i den første fase ikke har ambitioner om at fremkomme med mere eller mindre færdige løsninger.

De akutte lokaleproblemer har beskæftiget bestyrelse og udvalg i en del år, men i 1984 lykkedes det at få »Gadekærshuset« færdigt til brug, og omtrent samtidigt blev der af kommunalbestyrelsen givet en bevilling til renoveringen af »Ellens Lyst«, den 100 år gamle hjulmager- og karetmagerejendom, som vi lagde billet ind på i 1983. Til dette projekt skal foreningen i første række bidrage ved selve indretningen, medens kommunen står for den håndværksmæssige side af sagen inden for en økonomisk ramme på ca. 475.000 kr.



Karl K. Nielsen i sin foretrukne rolle som arkæolog.
Tegn.: Ib Friis.



Fra indvielsen af Gadekærshuset 16. juni 1984. Foto: Ole Jacobsen.

Arbejdet er igangsat, og hvis alt går planmæssigt, vil der kunne flyttes ind i de nye lokaler ved Værløse Bymidte i foråret 1985, hvilket naturligvis vil blive markeret på én eller anden måde.

I indledningen nævntes Karl Nielsens særlige betydning for foreningen, og den 14. juni fik vi i anledning af hans 80 års dag en god lejlighed til at mindes hans virke. Først ved en kransnedlæggelse på kirkegården i Kirke Værløse, og efterfølgende ved en uformel sammenkomst på K.F.U.M.s soldaterhjem. Omkring 80 indbudte mødte frem på en almindelig hverdageftermiddag.

I det daglige arbejde på Mosegaarden har bestyrelse, udvalg og andre hentet god hjælp til forefaldende kontoropgaver m. v. af først Leif Lundgren og siden af Georg Lauritzen og John Thomsen i den nævnte rækkefølge. Om denne kommunale beskæftigelsesordning kan blive permanent med tiden vil være et af de spørgs-

mål, der må indgå i målsætningsdebatten, for behovet for administrativ assistance bliver ikke mindre fremover, snarere tværtimod.

Museet

Med indvielsen af »Gadekærshuset« den 16. juni fik museet forøget sit udstillingsareal med ca. 65 m², og det er i sig selv et fremskridt på et tidspunkt, hvor rammerne på Mosegaarden næsten er ved at sprænges. Det væsentligste er imidlertid, at 3 års målrettet arbejde nu er afsluttet og kan gøres op.

Resultatet er nået ved en fællesindsats af hidtil ukendt art og omfang i relation til museet – begyndende med kommunens ubetingede støtte til ideen med at bevare det gamle landarbejderhus, og fortsat af en ihærdig gruppe frivillige »flyttefolk«, der genskabte huset stump for stump, og



Bilæggerovnen i Gadekærshuset. Ovnens er støbt hos W. Bonne i Thisted o. 1875 efter en ældre model. Med portræt af Frederik VII. Foto: Ole Jacobsen.

endelig afsluttet af en gruppe af museumsmedarbejdere, som har stået for selve indretningen. Sideløbende er de ældre kultur-lag under huset blevet arkæologisk endevendt, og husets historie er blevet stykket sammen ved hjælp af de mange fund og af tilgængeligt arkivmateriale.

Økonomisk har projektet hvilet i sig selv, hvilket vi må takke de mange venlige bidragydere for. Indretningen af huset har stort set kunnet gennemføres med møbler og andet inventar, der er modtaget som gaver til museet, og hvor rekonstruktioner har været nødvendige, har bl. a. Jens Østergaard og Kirsten Jacobsen været til uvurderlig hjælp.

I selve udstillingsbygningen er der specielt på 1. sal sket flere omgrupperinger, som har gjort dette noget vanskelige rum

mere spændende og seværdigt. Mange fritimer er lagt i dette arbejde, der er blevet kombineret med kursusaktiviteter om almuetekstiler under ledelse af Annet Laursen og med foredrag af Minna Krage-lund. Et deltagerantal på omkring 25 fortæller en del om interessen.

Ændringer i stueetagen er i gang, hovedsagelig med konkrete planer for oldsagssamlingen, hvori der indgår en ajourføring af genstandsregistreringen på dette store felt, hvor Karl Nielsen var suveræn som foregangsmand. Særudstillingen om hans udgravningsvirksomhed har været en god illustration af dette.

Arbejdet er ført videre i marken af »arkæologigruppen« og med hovedvægten lagt på undersøgelserne i Harreskovene, der tilsyneladende skjuler uanede muligheder for at finde spor efter fortiden. Mange af disse spor synes uforklarlige og omdiskuterede, medens andre ser ud til at være så afklarede, at Nationalmuseet er gået ind som part i sagen.

Interessen for oldtiden kan også eksemplificeres ved arkæologigruppens åbne mødeprogram på Mosegaarden, ved omkring 80 skoleelevers medvirken i Harreskovene i forbindelse med en »emneuge« samt ved et soloprojekt af Max Larsen, der har gennemført en totalfortegnelse og kortlægning af alle kendte oldtidsminder og -fund på egnen. Det store materiale er gået videre til Amtsmuseumsrådet og Nationalmuseet som et supplement til »Sognebeskrivelsen«.

På Mosegaarden søger andre at klare det mere upåagtede men helt nødvendige arbejde med at registrere, fotografere og konservere de mange indkomne museumsgenstande, en proces som er utroligt tidskrævende og måske et af de største problemer for et museum. Magasinforholdene har da heller ikke gjort det nemmere at holde styr på, endsig at fremtids-sikre det store lager af ikke-udstillede gen-



Landarbejderhuset »Højbo«. Har givet navn til bebyggelsen Højbovænge. Foto fra arkivet.

stande, hvoraf nogle er blevet flyttet omkring flere gange til forskellige dårligt egnede lokaler. På dette område er der dog klare forbedringer på vej, idet tagetagerne på såvel »Gadekærshuset« som »Ellens Lyst« er afsat til magasiner. Yderligere indrettes et tiltrængt værksted i »Ellens Lyst«, hvor der bliver mulighed for restaurering af møbler, redskaber m. v.

Museets besøgstal har udvist en tilfredsstillende stigning til omkring 5000, hvilket måske kan tilskrives nyskabelser som »Gadekærshuset«, men i høj grad også arrangementer som »Påskestuen« samt den traditionsrige »Julestue«, der sluttede året på bedste måde, selvom pladsen reelt er alt for begrænset til de mange gæster. Det kunne næppe konstateres i trængslen, at øverstestuen fremstod nyistandsat og klar til brug, bl. a. til undervisningslokale.

Det lokalhistoriske arkiv

Fem år efter at initiativet blev taget til at udskille arkivfunktionerne fra museet, kan man nu med sikkerhed se frem til at få egne lokaler, om end det vil indebære, at der sker en fysisk adskillelse fra det egentlige hjemsted på Mosegaarden.

Kommunalbestyrelsens endelige beslutning om at stille »Ellens Lyst«, som er beliggende ved Skovgårds Allé og Bymidten, til rådighed for Historisk Forening har været årets største opmuntring, og der er allerede gjort forskellige forberedelser til at flytte ind i ejendommen. Frivillige medarbejdere med Hanne Jespersen i spidsen har brugt tiden på at få sorteret og registreret det store arkivmateriale, således at det kan gøres mere overskueligt og tilgængeligt.

Af nød og trang har det ikke været muligt at yde nogen særlig service for udenforstående. 22 gæster og 11 telefoniske henvendelser i 1984 siger næsten alt om dette, men i »Ellens Lyst« er det hensigten at stille mod faste åbningstider et par gange om ugen.

Trods forholdene har arkivet på anden måde bidraget flittigt men i al stilfærdighed til at udbrede kendskabet til lokalhistorien, fx har studiekredse kunnet trække på medarbejdernes ekspertise. Således kan nævnes studiekreds for lærere fra kommunens skoler, arrangeret af Hans Jørgen Hansen, hvor Hans Henrik Færkel og Hanne Jespersen kunne give en orientering om den mangfoldighed af kilder arkivet rummer, ligesom der var mulighed for at studere disse kilder nøjere.

Arkivmedarbejderne har som vanligt også selv deltaget i eksterne kurser og møder, således at de kan være velforberejdede, når de udadvendte opgaver begynder at blive aktuelle.

Som inspiratorer har arkivet fortsat ka-

paciteter som Svend Nielsen og utrættelige Jens K. Skov, der gennem sine »Kend din egn«-aftener og skriftlige arbejder har forstået at give liv til lokalhistorien.

Sammenfatning

Skulle noget være glemt i denne opsummering af årets forløb, må grunden være åbenbar. Aldrig tidligere har aktiviteterne, som det er antydnet i indledningen, været så mangfoldige og vidtforregnede, og som det også er nævnt, er der nu opstået et behov for at tage pejling af den fremtidige udvikling, selvom det kan være lidt paradoksalt for en Historisk

Forening. Fremgang er dog under alle forhold bedre end stilstand, og herfor takkes hver enkelt aktiv, frivillig medarbejder samt alle nye som gamle medlemmer, der støtter foreningen med kontingent og på anden måde. De gode relationer til lokalpressen og andre venner af foreningen skal vi da heller ikke glemme i den forbindelse. Endelig må det være på sin plads at notere, hvor pengene til den daglige drift især kommer fra som en hjælp til selvhjælp. Fra kommunen med dens forvaltning og fra Statens Museums Nævn har vi i det forløbne år fået den fornødne økonomiske støtte uden større problemer, og det er meget værd i en sparetid.

Bent Damsgaard-Sørensen





Stenen står ved Værløse kommunekontor.



På Værløse museum har vi disse to pakker danske cigaretter. Det var udelukkende danske cigaretter, man kunne købe under besættelsen, og de var som så meget andet rationerede.



Frihedskæmpere maj 1945. Billedet er formodentlig taget i Hareskovby. Kan nogen oplyse mere om billedet - evt. hvem nogle af personerne er?

4. MAJ 1945

DANMARK BEFRIET

I anledning af 40-årsdagen for befrielsen har kulturministeriet opfordret til lokal markering af dagen på museer og arkiver

LODTRÆKNING

BLANDT BERETNINGER OM, HVORDAN BEFRIELSEN
OPLEVEDES HER I VÆRLØSE-OMRÅDET,
OG OM HVERDAGEN UNDER BESÆTTELSEN

Alle beretninger, der er nedskrevet, indtalt på kassettebånd eller optaget på bånd af en af lokalhistorisk arkivs medarbejdere deltager i lodtrækningen, som finder sted den 3. maj 1985. De tre første udtrukne beretninger belønnes med hver et gavekort à 50 kr., som Bymidstens Centerforening har stillet til rådighed. Vinderne vil herefter få besked.

Fortæl hvordan værløse-borgere oplevede selve befrielsen, men også om hverdagen lige efter. Om flygtningelejren i Jonstrup og om modstandsbevægelsen i Værløse. Men vi vil også gerne vide noget om, hvordan dagligdagen formede sig for en Værløse-familie under besættelsen.

Eksempelvis:

1. Husholdning (indkøb, madlavning, brændsel, klæder, linned).
2. Transportforhold - lokalt, såvel som længere rejser.

3. Fritid - underholdning, sport, fester og private sammenkomster.
4. Skolegang - og anden undervisning.

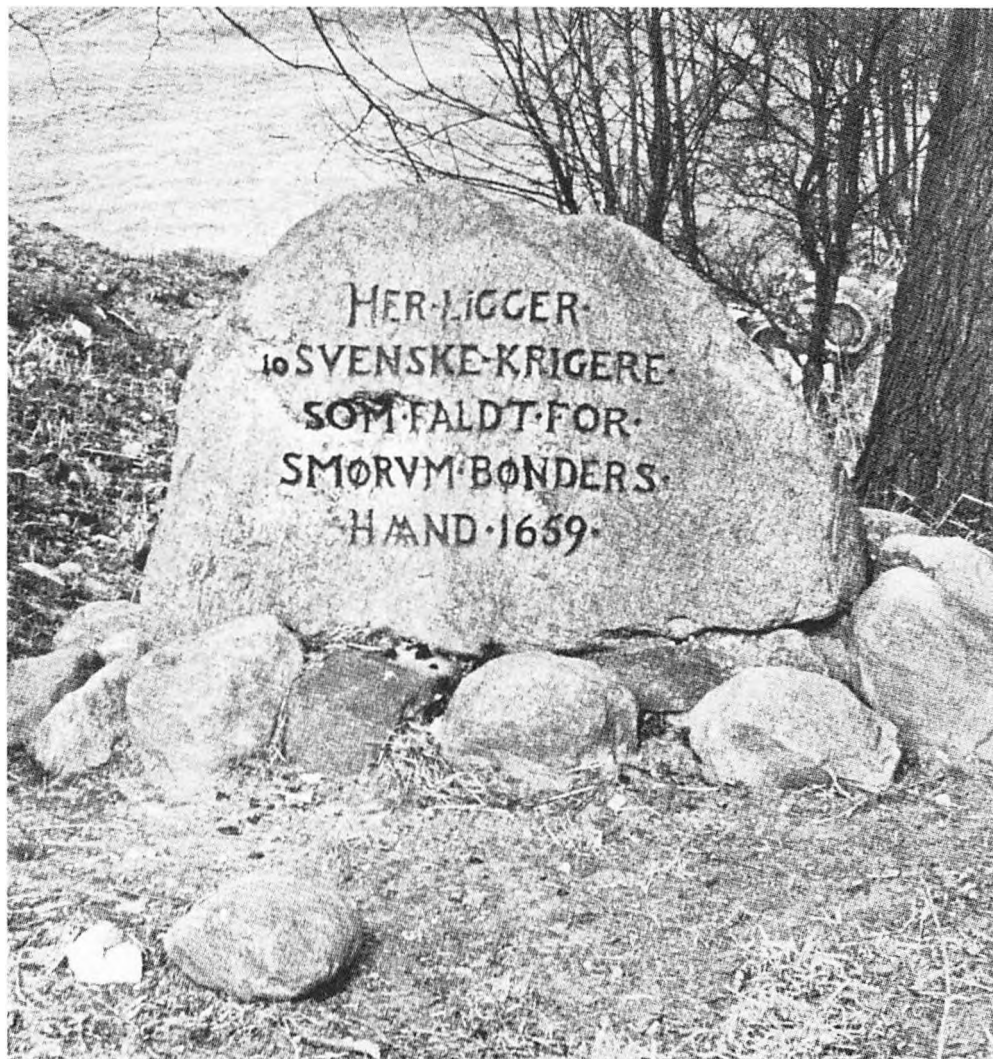
Gamle fotografier, tryksager og evt. private breve, der illustrerer forholdene modtages også gerne, enten som foræring eller til lån.

De indsamlede beretninger vil blive opbevaret på Værløse lokalhistoriske arkiv. De vil i den udstrækning givner tillader det, blive stillet til rådighed for arkivets besøgende.

Det er vores håb, at rigtig mange vil være med til på denne måde at give nye generationer et indtryk af livet i Værløse i perioden 1940-1945.

Send beretningen, så vi har den senest den 3. maj 1985 eller aftal tid for båndoptagelse inden denne dato.

Værløse lokalhistoriske arkiv,
Mosegaarden, Skovgårds Allé 37,
3500 Værløse



»De svenske Grave« paa Smørumnedre Bymark

Af Lærer J. P. Jørgensen, Smørum

Paa Smørumnedre Bys Søndermark ligger nogle Grusbakker, der i daglig Tale kaldes »De svenske Grave«. Traditionen beretter, at her er jordet 18 svenske Ryttere, der blev nedhuggede af Omegnens Bønder i Krigen med Carl Gustav 1657-60.

Note:

Ved en beklagelig fejltagelse blev afd. red. Sv. Pødenphant, Ballerup, angivet som forfatter af beretningen om de svenske grave på Smørumnedre mark i Årsskrift 1983.

Ovenstående billede og begyndelse til artiklen giver en god og forståelig rettelse. *red.*



Gadekærshuset, i baggrunden, midtfor, ca. 1960. Efter maleri af Aage Pyndt.

Fundene under Gadekærshuset

Af Per Lotz

Beslutningen om at flytte Gadekærshuset gav mulighed for at undersøge, hvilke spor der gemte sig i jorden efter mindst 250 års beboelse på stedet, hvor huset lå.

Vi ved fra vort Årsskrift 1983, at der stod et hus med 7 fag bindingsværk på grunden i 1718, og at vort hus blev bygget efter den store brand i 1794. Først var det på 6 fag, men ret hurtigt blev det udvidet til 8 fag og omkring 1850 ændret til det 9-fags hus, som nu er flyttet hen ved siden af Mosegården.

Ikke siden vor første formand, Karl Nielsen, gravede ud under den gamle kro i 1959, er der lavet udgravninger i den ældre bebyggelse i L. Værløse, dog skriver

Karl i sin beretning for 1963, da man byggede det nye center, bymidten: »Undersøgelser af hustomter i L. Værløse bymidte og nedrevne huse omkring gadekæret og Højeloftsvej. Vi havde meget lidt tid til disse arbejder, som vi ellers havde ventet os meget af.«

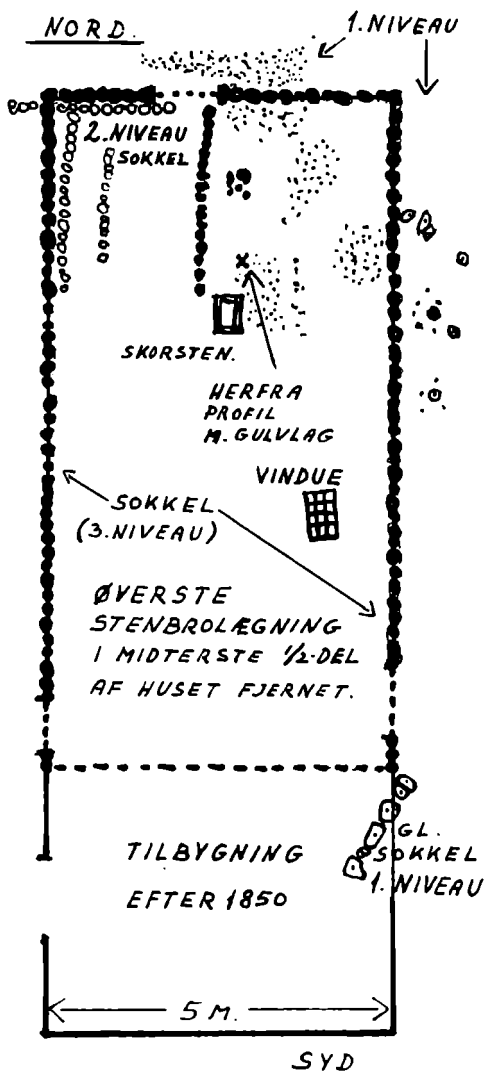
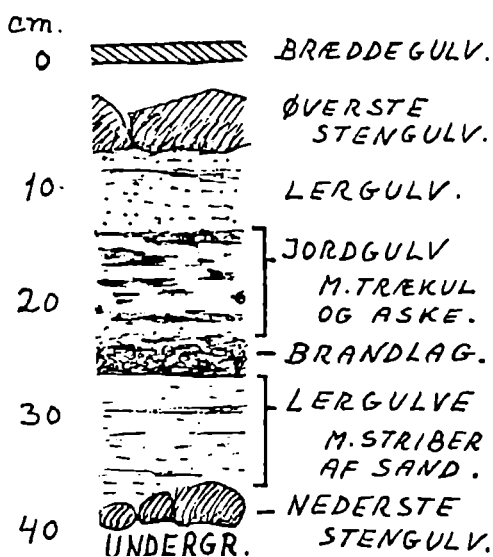
For Værløse Museum var det derfor en spændende opgave at forsøge en udgravning under Gadekærshuset. De mange ændringer i huset gennem tiderne, indlægning af rørinstallationer samt 3 dybe nedgravninger i nordenden, der viste sig at rumme mange dyreknogler, gjorde det dog vanskeligt at afdække de mange gulve lag for lag. Men vi fik frilagt både gamle

stenbrolægninger og rækker af syldsten, foruden at vi opsamlede og registrerede de løsfund, vi stødte på i de forskellige lag under huset. Det viste sig at være ret store mængder.

1. niveau, 45 cm dybde, de små prikker: ældste gulv med stenbrolægning.
2. niveau, 25 cm dybde, sorte ringe: rest af ældre sokkel i N.V. hjørne.
3. niveau, 10 cm dybde, sorte pletter: nuværende sokkel og øverste stengulv.

På tegningen er vist, hvor profilen blev udtaget, og hvor det gamle vindue blev fundet. Nord for skorstenen var køkken og bryggers, og mod syd den nyere tilbygning.

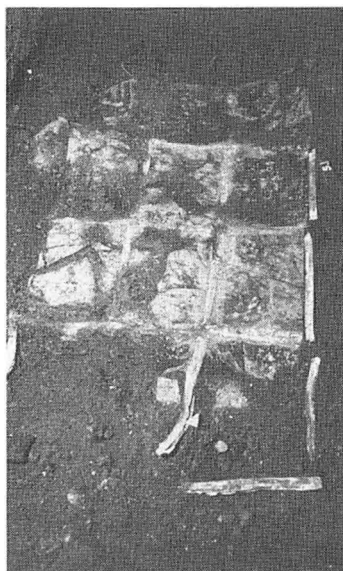
I 40-45 cm dybde fandt vi i nordenden af huset sammenhængende felter med stenbrolægning af ca. håndstore sten, som fortsatte mindst 1 m nord for nordgavlen. Derunder var der urørte jordlag. Der var altså tegn på at et ældre hus havde strakt sig noget uden for den bevarede, nyere sokkel. Øst for husets nordende fandt vi enkelte større sten, som kan have tilhørt soklen til det ældste hus, måske var det rester fra den nedlagte, formodede bageovnsrundning.



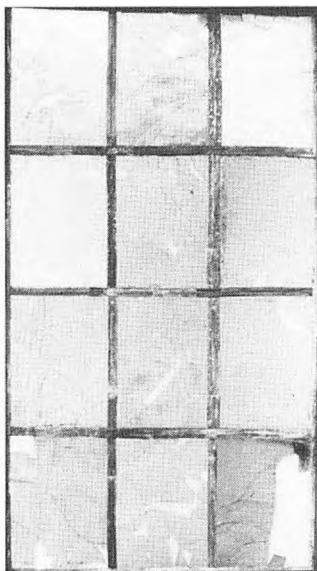
Desværre var det ikke muligt at grave længere ud mod nord og øst p. gr. af moderne kloak- og vejanlæg.

Indenfor soklen i nordvesthjørnet fandt vi en dobbelt række syldsten (se tegn.), hvis basis lå i 25 cm dybde. Dvs. de passer hverken i forløb eller niveau til den yngste syldrække (sokkel) fra det netop flyttede hus.

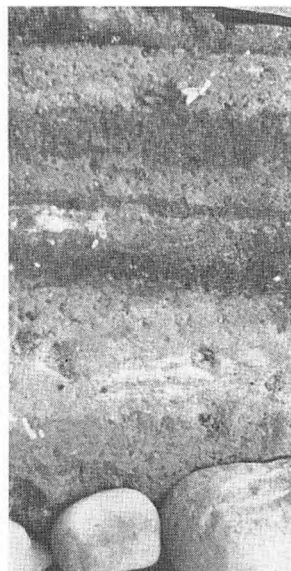
På dette grundlag mener vi at have påvist spor efter tre huse på grunden, heraf har de to yngste haft nært sammenfaldende sokler i alt fald mod nord, dvs. niveau'erne 1 og 2 på tegningen. Af det æld-



Vindue, 33×60 cm, før



... og efter restaurering.



30 cm gulvlag.

ste gulvlag kom kun lidt til syne, og der er ingen helt sikre fund, der stammer fra dette lag. De omtalte fund af knogler var yngre nedgravninger fra niveau 3, dvs. nyere gulvlag.

Profilen. Gulvlag fra 3 gadekærshuse.

Nord for skorstenen blev udtaget en jordprofil med alle de på stedet bevarede gulvlag incl. et par sten fra det nederste niveau 1. Det meget sorte lag nær midten er sikkert fra branden 1794; dette lag gik igen næsten overalt i huset. De sorte partikler i laget derover er nok trækul og aske fra det nærliggende åbne ildsted.

Vinduet, eneste bevarede bygningsdel fra det ældre Gadekærshus.

Nær stuens østside fandtes et velbevaret vindue, bestående af 12 små ruder. Det lå i 25 cm dybde, ca. i niveau med brandlaget. Formentlig er det blevet trykket ind i forbindelse med branden og derpå dækket af andre bygningsdele og jord ved rydningen af grunden før huset blev genrejst i 1794.

De fleste af glasskårene samt blylister og lidt af de to tværgående jernstivere er bevaret. Det lykkedes at optage de hundredvis af glasskår m. m., og vinduet kan nu ses restaureret ved siden af den præparerede jordprofil i udstillingen i Gadekærshuset.

Løsfundene

Overalt i huset og omkring den nordlige ende fandtes utallige løsfund. De lå i alle gulvlag, navnlig i brandlaget og tæt derover, men også i de øverste jordlag fandtes rester af mange ting, som er tabt gennem de sidste 100 år. Bl. a. alle de 9 mønter vi fandt. Den ældste fra 1878.

Hovedparten af fundene var potteskår. Kun få ting kunne samles til noget, der ligner hele ting. Det gælder en stor trebenet gryde eller stjertpote og en trebenet kande, begge i rødbrun, udekoreret keramik fra 1700-tallet (se s. 6-7 i Årsskrift 1983), desuden en stentøjsdunk til brændevin eller olie, en såkaldt pilgrimsflaske (se tegn.). Yngst er en engelsk fajance-

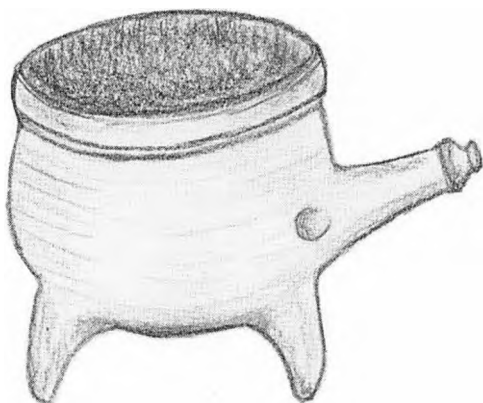


Stentøjsdunk, 16 cm høj, restaureret.

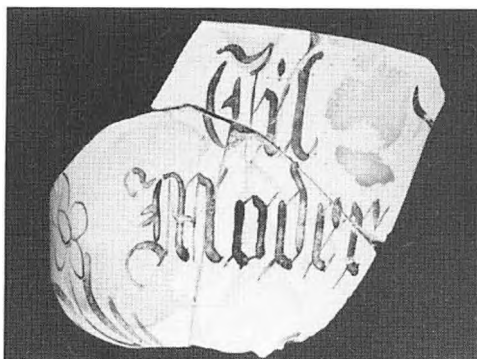
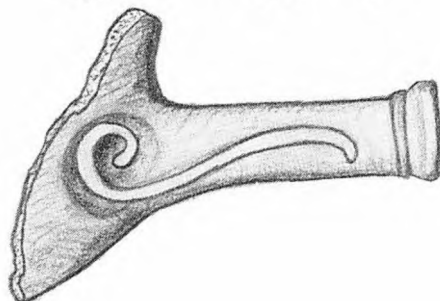
tallerken, blåmønstreret på hvid bund af stellet »Løgblomst«. Den er samlet af ikke mindre end 85 skår.

Der blev fundet mindst et par tusinde keramikskår med og uden dekoration. Et udvalg kan ses i udstillingen. De repræsenterer de mest almindelige former for lertøj, som blev anvendt fra ca. 1650–1850. Ved hjælp af de viste 3 grundtyper af keramik kan man bedre »forstå« de mange potteskår og forestille sig, hvordan tingene så ud, før de gik itu.

A: Stjertpotten var den mest anvendte beholder til madlavning over åben ild, måske bortset fra de sorte jydepotter, indtil ca. 1850, hvor de åbne ildsteder begyndte at forsvinde. Formen varierer ikke ret meget, størrelsen er fra ca. 10 til godt 20 cm i diam. Dekorationerne varierer en del



med både malede, prægede og indridsede mønstre. Nedenfor er vist et par typiske eksempler fra et randskår og en stjert (håndtag).



Skår af fajancekop med tekst i guld.

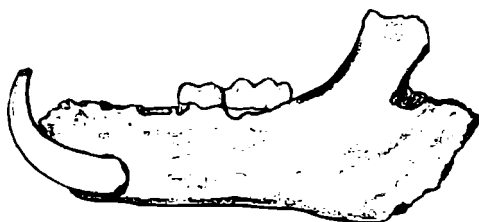


B: Tallerkener og fader er rigt repræsenteret og findes med mange smukke dekorationer i malede stregmønstre under en klar eller brunlig glasur.



C: Krukken med de to ører var almindelig i mange størrelser i 1800- og begyndelsen af 1900-tallet. Samme form går igen i kander og barselspotter. Vi fandt mange skår som passer til denne grundform. Mønsteret er, som de øvrige viste, fra potteskår fundet under Gadekærhuset.

Af stentøj, porcelæn og fajance blev også fundet en del skår, men intet bemærkelsesværdigt ud over den viste »pilgrimsflasker« (tysk stentøj). Det øvrige er nok overvejende dansk, bl.a. et par nyere skår fra Den Kongl. Porcelænsfabrik og fra B. & G., men også flere ostindiske mønstre, engelsk fajance samt hollandske og danske kridtpiber.



Svinekæbe, 9 cm.

Tidligere er nævnt, at der blev fundet ikke så få knogler og tænder. Langt det meste stammer fra ko, hest og gris, desuden kæbedele af får, ged, hund, hare – og en rotte. At dét har været en plage til tider, viser fundet af en gipsklump, hvori var stukket flere glasskår, som vi fandt i et rottehul under huset. Man har dog også holdt husdyr; det ved vi gennem fundet af en tøjsten ved sydgavlen af huset. Det er en tung sten, hvorom der er hugget en rille. Til den kunne man så tøjre f. eks. en ged, som så kunne gå og græsse i haven, langs vejen eller måske henne ved gadekæret.

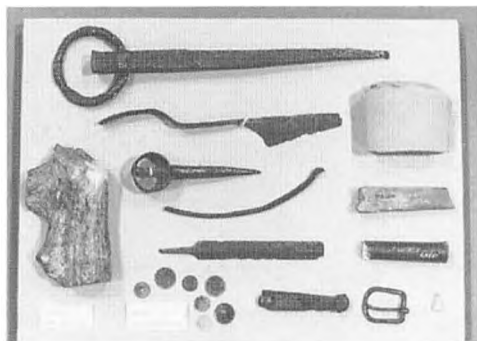
Selv et par mennesketænder blev fundet, bl.a. en stærkt nedslidt fortand med tydelige spor efter brug af tandstikker!

Af metalgenstande er nævnt mønter, desværre ikke ret gamle – samt bly fra ruder. Hovedparten var dog en stor mængde håndmedede jernsøm, nagler og beslag som blev tilbage i tomten efter branden. I tidens løb er tabt og kasseret mange redskaber til håndværk og husholdning. Her er vist nogle af mandens ting, bl.a. kotøj, fåresaks, en jernpig fra en målestok

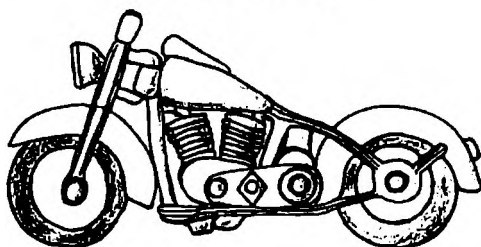
til afmærkning af brænde, en tand fra en mejered (fra en le), en fil, lommekniv, slibesten, hvæssesten, urlod samt resten af en hjortetak, brugt til husflid. På samme måde har vi udstillet en del ting, som fortæller om husmoderens daglige arbejde gennem de fundne ting.

At der også har været børn i huset, viser bl.a. fund af tavlegrifler, hovedet af en legetøjshammer, en dukkekop, samt den viste legetøjsmotorcykel. Og den minder vist om, at det ikke bare er forhistorie, som her er gravet frem. Vort hus har været beboet lige til 1977, og de ældste ting, som vi fandt under det, er næppe over 300 år gamle. Det er altså kun de sidste 6-8 generationer, det drejer sig om, og det gør måske det hele mere vedkommende for os.

Blandt mange flaskeskår er nogle dele af tyske vinflasker med firkantet bund, 9×9 cm, fra begyndelsen af 1700-tallet. Alt i alt viser disse mange ting, at man allerede for over 200 år siden brugte finere udenlandske varer i »de små hjem« i Værløse! - Men den lokale pottemager var dog stadig hovedleverandøren.



Forskelligt værktøj.



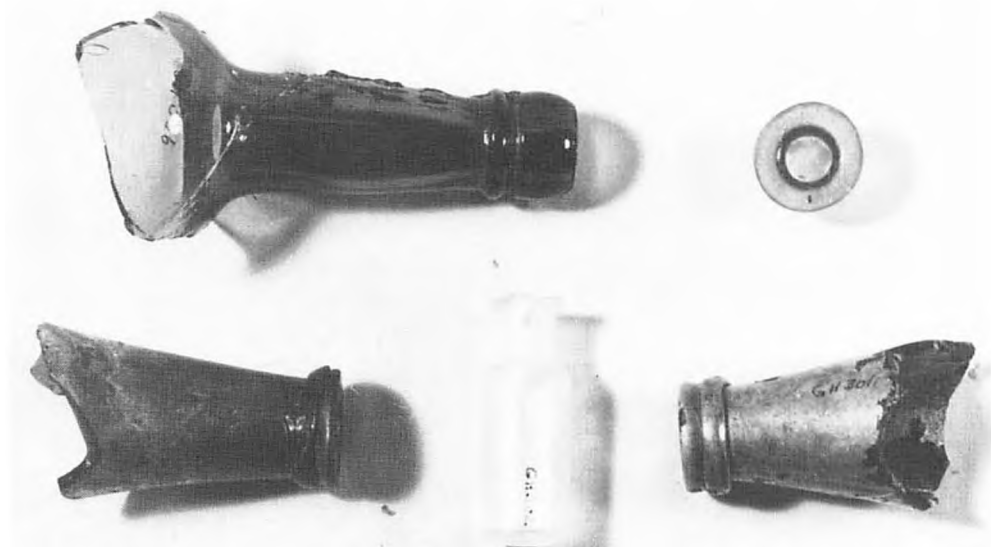
Motorcykel, 7,5×3,5 cm.

Litt.:

»Årsskrift for Historisk Forening for Værløse«, 1959, 1963 og 1983.

»Fund fra det ældste Frederiksdal«, udg. af arkæologklubben FLÆKKEN, v. Johs. Boager, Kgs. Lyngby, 1983.

»Dansk lertøj« af Louis Ehlers, København 1967.

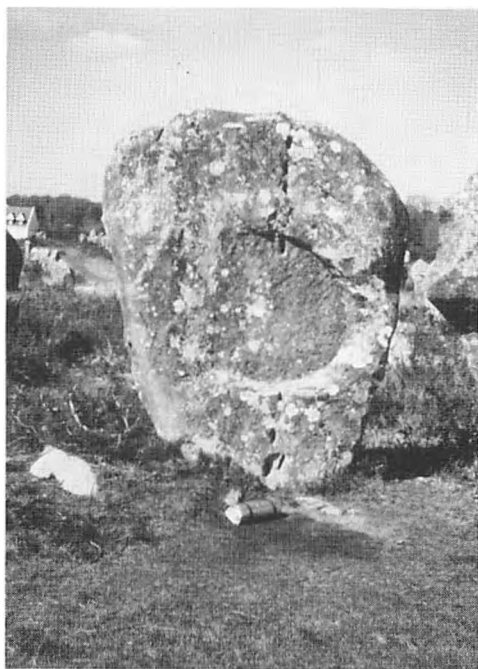


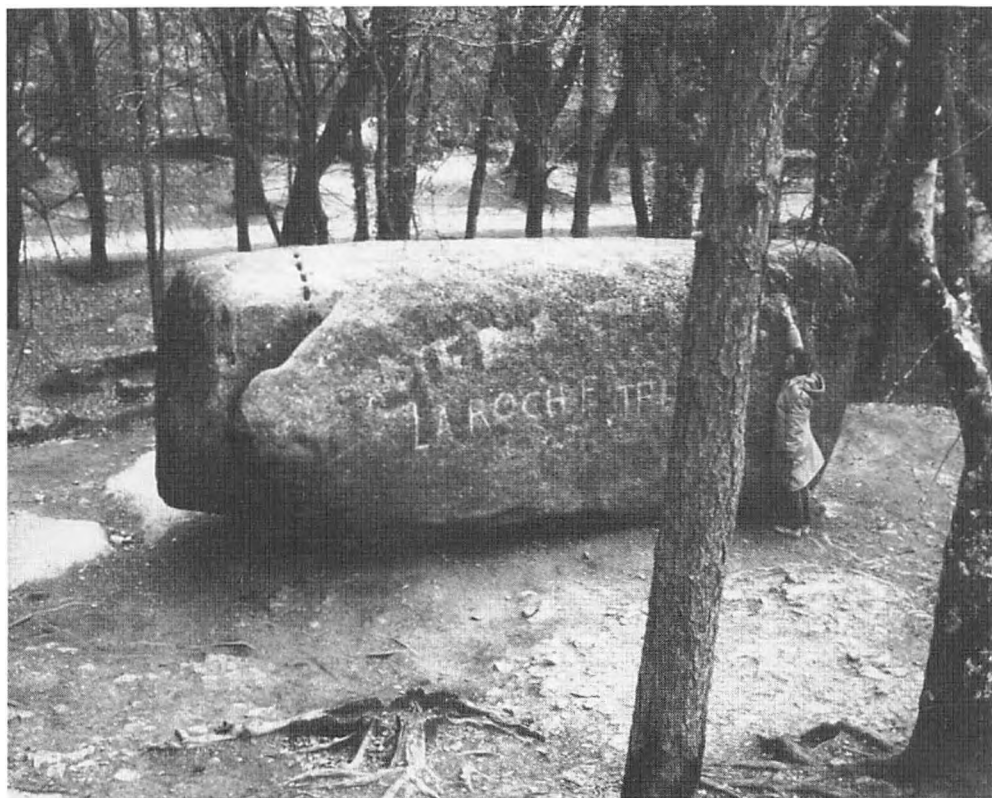


Rillestenen i Carnac

Af Kirsten og Erik Frandsen

På vor ferietur til Bretagne skulle vi selvfølgelig også se de berømte stenanlæg ved Carnac. Ved synet af disse tusinder af store sten i kilometerlange rækker stod vi betagede stille og blev enige om, at det alligevel var for mange at undersøge for riller, så vi vandrede bare rundt. Pludselig var der én med 5 riller på den ene side og 2 på den anden. I løbet af de næste par timer fandt vi 8 til. Vi så kun 1 sten med lang rille, 80 cm, og den var 6 cm bred foroven. De andre havde korte riller, længde 5-12 cm, dybde 2-11 cm og bredde foroven 3-4 cm. Rillerne sad i forskellige retninger på stenene. Det var fantastisk at





finde noget, der lignede vore hjemlige ril-lesten, så langt væk. Desværre var museet i Carnac lukket, så vi ved ikke, hvad franskmændene mener om det.

I Locmariaquer var vi inde i en dysse fra yngre stenalder, Dolmen Rethual. Her opdagede vi 7 riller i den kæmpestore overliggers endeflade. De var 6-7 cm lange og 3 cm dybe. Utroligt. Vi så også mange andre former for ristninger i gra-vene.

I Huelgoat ligger en kæmpestor mørk sten, La roche tremblente, der i den ene ende har dybe riller på oversiden. Ikke langt fra den er der 20 riller i en svagt buet linie i jordfast klippe, 8-10 cm lange, 6-7 cm dybe og med en bredde foroven på 4 cm.

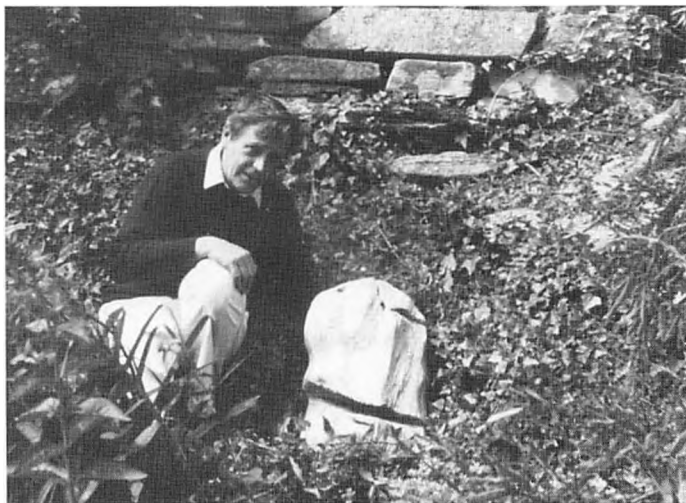
En oplevelsesrig tur, som sætter mange tanker igang. Mon vi nogensinde finder ud af betydningen af disse riller, som vi nu har set anbragt så forskellige steder?

Riller i sten i udlandet

Af E. Laumann Jørgensen

De bemærkelsesværdige fund af alle de rille typer, vi arbejder med i Harreskovene, ved Carnac i Bretagne i Frankrig,

gør det naturligt at resumere, hvad vi til dato kender til af riller i sten i det øvrige udland.



En af de hvide sten i Norge.

A. Norge. Hidtil er det ikke lykkedes at få tilbagemeldinger om egentlige rillesten fra Norge, men nylig kontakt til Stavanger om emnet »De hvide sten« giver fingerpeg om, at der måske snart vil dukke noget op, også om rillesten, idet de hvide sten er falliske (mandligt betonede) søjleformede sten med indmejslet fure hele vejen rundt. De er fremstillet i hvidt marmor fra et norsk marmorbrud.

B. Sverige. Allerede i 1864 har Gunnar Olof Hyltén-Cavallius i »Wärend och Wirdarne. Et försök i Svensk Ethnologi«, bind 1, afbildet og beskrevet adskillige »Blotstenar« med et antal korte riller eller huller på stribe og indmejslet i granitblokke.

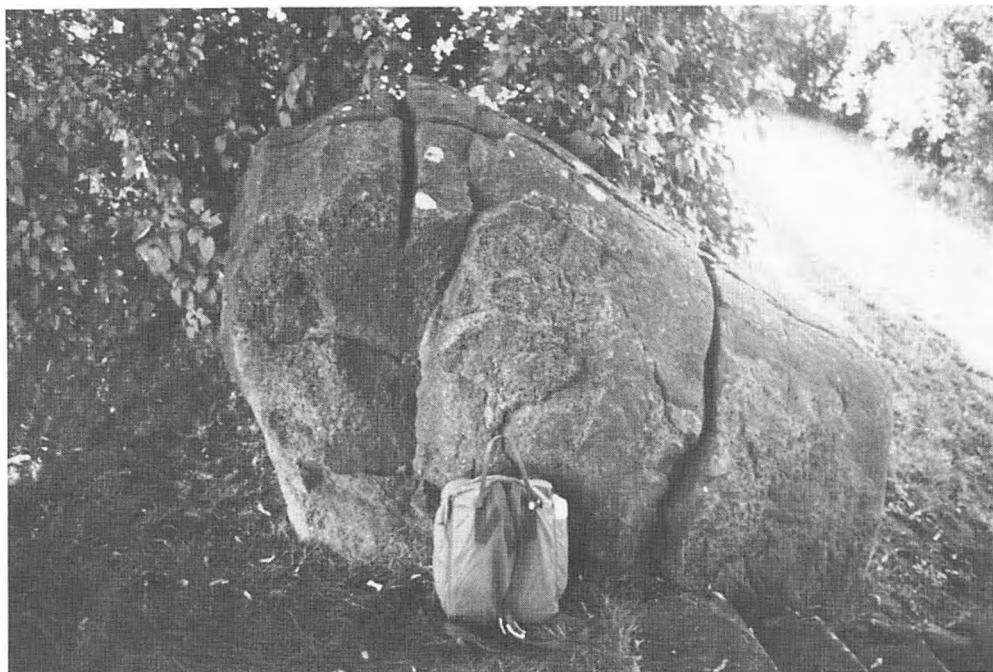
Fra Göteborg er der kommet meddelelse om, at der findes en sten med 9 korte riller på stribe i det område af Sverige, hvor den ældst dokumenterede dansk-svenske rigsgrænse lå i 1100-tallet, ved Störtfjället i Mölndal.

Ligeledes, at der findes en sten med 7 korte riller på rad ved Sct. Sigfrids kilde i Växjö.

I Sverige kender man desuden, dels på Gotland, dels i de gamle, danske provinser, de såkaldte sliberiller. Disse riller er ejendommelige ved at de fleste er cirkulært nedslebne i fast klippe samt i løse blokke, ikke alene i længderetningen, men ved at også tværsnittet af rillerne er udsnit af cirkelbuer. Der findes flere tu-



Gotlandske sliberiller.



Rillestenen i Kalmar.

sind af dem, men mærkeligt nok ved man ikke rigtigt, hvordan de er blevet til, hvad man har brugt dem til, eller hvornår de er fremstillet.

Under en bustur i sommeren 1984 med arkæologiklubben »Flækken« i Lyngby opdagede denne forenings og vore med-

lemmer, at der ligger et pragtstykke af en stor rillesten op til det store vejkryds ved Stadsbiblioteket og Centralstationen ved Gamla Staden i Kalmar. De lange riller i stenen er indhugget og efterslebte, så de danner et kryds.



Fra Dummertevizt i Mecklenburg.

C. Øst-Tyskland. Fredningsstyrelsen har gjort opmærksom på en stor rillesten på øen Rügen. Den bærer navnet offerstenen fra Dummertevizt.

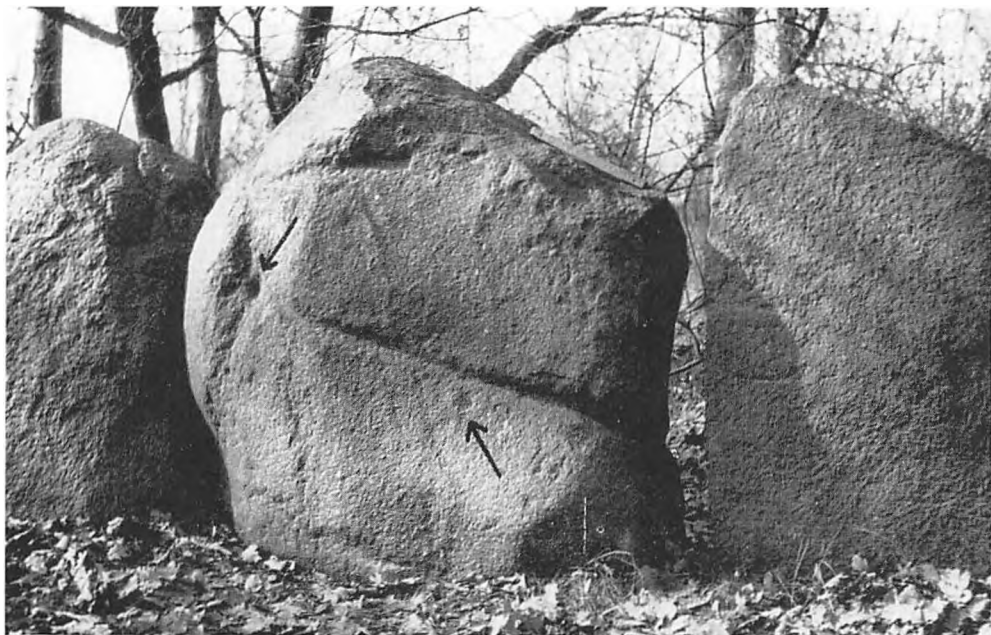
D. Vest-Tyskland. Pastor Høgsbro Østergaards studier omkring rillesten gennem næsten en menneskealder har i høj grad været baseret på løbende kontakter til bl. a. Dr. Detlef Schünemann i Verden/Aller, professor, Dr. Willi Wegewitz i Harburg/Hamburg og til flere andre tyske videnskabsfolk, boende op mod den danske grænse.

Tyskerne har i årevis registreret og beskrevet rillesten af vore typer og i stort antal, og kontakten også til os her i Vær-

løse har de seneste år ført til, at tyskerne nu omtaler rillesten som hidtil upåagtede forhistoriske mindesmærker.

Svagheden ved de tyske rillesten er, at så at sige ingen af dem i dag ligger i deres oprindelige leje, men er blevet flyttet til museer eller andre bygninger inde i byer. Man forsøger dog nu at erfare nærmere om den såkaldte offersten i Leistruper Wald ved Detmold, idet denne rillesten med sikkerhed ligger in situ og nævnes i forbindelse med et gammelgermansk kultsted.

Antallet af tyske rillesten, som vi til dato har kendskab til, beløber sig til ca. 25.



Rillestenen i Sachsenhain.

I løbet af 1984 har Rigsantikvaren overdraget arbejdet med hele Harreskovmaterialet til museumsinspektør Knud J. Krogh, kendt fra Jelling-undersøgelserne. Efter et antal besigtigelsesture i vore

skove, er der lagt op til et omfattende og formaliseret samarbejde med det formål at rede trådene ud omkring det, der mere og mere tegner til at blive en »Værløsekultur«.

Registrering af oldtidsminder omkring Værløse før og nu

Max Larsen og Niels Bødker Thomsen

Den ældste registrering af oldtidsminder fra Værløse-egnen som Museet kender til, er en såkaldt præsteindberetning fra 1834. Beretningen dukkede op som lidt af en sensation i forbindelse med en gennemgang af egnens oldtidsminder og oldtidsfund, som Museet i øjeblikket arbejder med.

Allerede for 30 år siden foretog kulsvier Karl Nielsen en lignende registrering som blandt andet resulterede i hans hånd-

skrevne og illustrerede beretning, »Sognets Ældste Historie«. Værløse Museum har genoptaget dette omfattende arbejde, da der altid vil være et behov for med mellemrum at supplere med ny viden.

Resultatet bliver en opdateret oversigt med angivelse af gravhøje, stenanlæg, fundsteder, bopladser, kildemateriale m.v. opdelt efter oldtidens forskellige tidsperioder. Foreløbige oversigtskort er allerede udarbejdet.



Foto viser dyssen, som den ser ud i dag. Gravkammeret er tomt og delvis ødelagt, men oftest findes de mest interessante oplysninger gemt i selve jordhøjen.

Skal dette gravanlæg beskrives nærmere, kan dette næsten kun ske ved en udgravning af selve højen eller ved at man selv opsøger og nyder stedet. Dette er let at finde.

Ud over at formidle og give en højere grad af forståelse, skal oversigten også i forbindelse med kommunens planlægning, medvirke til bevaring, herunder fortælle hvor mulighederne – eller risikoen – for at gøre nye fund er størst.

I de 150 år som er gået siden præsteindberetningen, er der foretaget berejsninger af egnen, men Museet har indtil videre ikke kendskab til ældre beretninger.

Indberetningen fra 1834 er foretaget af en præst med efternavnet Nyholm. Underskriften på hans håndskrevne skrift kan ikke fuldt ud tydes.

Det er biskoppen for Sjællands Stift, der efter kongelige Rentekammers ordre har foranlediget undersøgelsen. Man er i perioden med vågnende nationalitetsfølelse, hvor kronprinsen, den senere arkæologi-interesserede konge, Frederik den Syvende, allerede er meget aktiv.

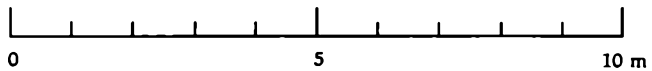
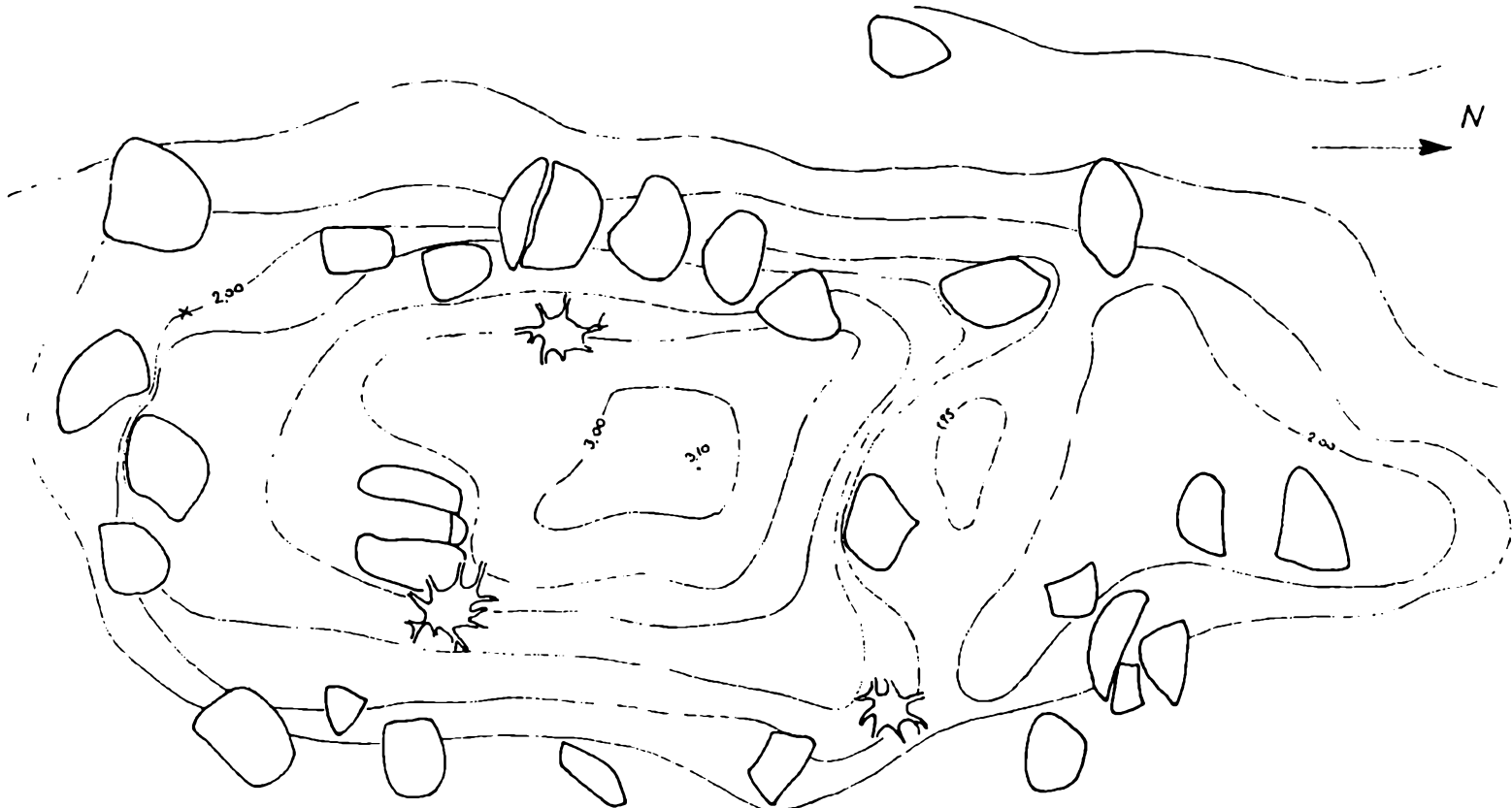
Den gamle indberetning er renskrevet og indgår i vor nyeste register.

I det følgende gives til sammenligning et kort udpluk fra hver af de 3 registreringer.

Præsteindberetningen indleder vedrørende oldtidsminderne:

» . . . Angaaende Spørgsmaalet om: Der i disse Skove findes gamle Gravhøje eller gamle Steensætninger, enten disse nu ere Gravkamre, Offersteder eller Tingsteder, da har jeg herved den Ære at lade følge disses Beskrivelse og Udseende efter hostaende Aftegninger, for saavidt saadanne kunne fortiene nogen Opmærksomhed.«

Og om langdyssen i Nørreskoven beretter Nyholm: »Fremdeles i Nørreskovs Plantage umiddelbar ved Landevejen, findes paa en af en Steenkreds omgivet Bakke,



Plan over langdysse i
Nørreskov.
Målestok 1:100. 1/8 1961.

Koterne er målt ud fra et valgt
fixpunkt mrk. X (2.00 m).
Afstand mellem kurverne er 25 cm.

Da der var Gjønger i Værløse sogn

Ved J. K. Skov

Ældre folk i vort sogn vil nok studse lidt over at læse denne overskrift, for selv om de kender lidt til det indslag af svenskere, som sidst i 1800-tallet gjorde sig gældende her, og der endda er efterkommere af disse endnu i sognet, så ved de dog godt, at det er over 300 år siden, at Gjøngerne huserede i Sydsjælland og i Skåne, hvor de især kom fra Gjønge herred i Nord-Skåne (deraf navnet).

Når vi i almindelighed ved så god besked om Gjøngerne, kan vi takke den kendte forfatter Carit Etlar (pseudonym for Johan Carl Christian Brosbøll, 1816-1900). Ham var det, som i 1853 skrev sit mest gennemslående værk »Gjøngehøvdingen« og i 1855 fortsættelsen »Dronningens Vagtmester«, der gjorde hans navn kendt rundt i hele landet.

Han vandt en prisopgave i sin studentertid, der satte ham i stand til at besøge Alheden i Jylland og gøre sig bekendt og fortrolig med de mange særprægede mennesker, tater og natmandsfolk, og ligeledes de almindelige bønder og deres liv på den jyske hede. Alt det satte hans fantasi i sving og gjorde ham til en værdig efterfølger af St. St. Blicher.

Han vandt hedefolkernes hjerte, og det er da også en kendsgerning, at mange drengebørn fik mellemnavnet *Brosbøll*.

Når han blev så kendt på de fattige hedeegne skyldes det bl.a., at han en overgang udgav »Gjøngehøvdingen« i små hæfter, til en billig pris, i lighed med »Buffalo Bill«, »Texas Jack« og »Nat Pinkerton«. Som ganske ung, vel i 1916, kom jeg i et lille, fattigt husmandssted langt ude på heden, og der fandt jeg på loftet en kasse med disse hæfter, og de to gamle folk på stedet gav mig gerne de slidte,



Gjøngehøvdingen og Ib.

snavsede hæfter, der blev min kæreste læsning i flere år. Senere fremkom også børnebøgerne »Gjøngehøvdingen« og »Salomon Bådsmand« på Chr. Erichsens Forlag, som yderligere satte gang i fantasien ved de livfulde skildringer af gjøngernes kampe mod fjenden, den svenske besættelsesmagt.

Alt dette er kun en optakt til det, der nu skal berettes om Gjøngerne i Værløse.

I 1966 var vort medlem, Poul Fich, kommet i besiddelse af et eksemplar af Dansk-Skånsk Forenings Oktober Tidsskrift 1966 med en artikel om de skånske frihedskæmpere omkring 1670, skrevet af den da firsindstyveårige svenske præst, Anders Hedwall.

Her omtales de skånske friskytter, som efter krigens afslutning flygtede til Danmark, hvor de i begyndelsen bosatte sig i Helsingør og omegn og nogle i Værløse.

Poul Fich blev meget interesseret i dette, fandt også en side i Værløses ældste kirkebog med ikke så få data om disse friskytter, konfererede det med arkivar, cand. mag. Troels Dahlerup, der velvilligt opmuntrede ham til at arbejde med stoffet og samtidig gav ham henvisninger til, hvor han kunne regne med at finde noget mere om disse friskytter (gjønger) og deres videre tilværelse her i landet.

En dag kom så Poul Fich med sit materiale til mig og bad mig venligt om at skrive en artikel om disse friskytter i vort årsskrift, da han følte, at han var blevet for gammel og kræfterne ikke slog til. Vi havde før hjulpet hinanden i 1962 med artiklen om Værløse by- og brandhorn, og jeg gik naturligvis beredvilligt ind på hans anmodning; – men havde jeg dengang anet, at der skulle gå over 20 år, inden artiklen kunne blive skrevet, havde jeg næppe troet det muligt. Poul Fich er forlængst død, men det er mig en glæde at kunne skrive denne artikel, som lå ham så meget på sinde.

– Men her er det ikke *Svend Gjønge*, som er hovedpersonen, men derimod en skåning, *Simon Andersen*, og her er skriftets titel:

Tullsagra Simon, alias Simon Snapphane

En skånsk frihetskæmpe. Av Anders Hedwall.

Dansk-Skaansk Tidsskrift. Oktober 1966.

Den indeholder særdeles velskrevne og veldokumenterede beretninger, mange in extenso, om denne frihedskæmper fra hele perioden af denne ulykkelige krig, så vi kan nøje følge ham i hans liv og færden; men pladsen i vort årsskrift tillader det ikke.

Da krigen var ved at gå mod sin afslutning, viste det sig, at disse vilde, hensynsløse skovfolk hverken var ønskede af danskere eller svenskere, og tillige ganske uegnede til at indgå i en veldisciplineret hærafdeling.

De havde været grusomme, – ja, barbariske i deres fremfærd mod fjenden, men også mod den lokale bondebefolkning, af hvem de udkrev deres livsfor nødenheder uden at kunne betale for det, ligesom de ofte voldtog deres kvinder og mishandlede børn og gamle. En mængde eksempler bekræfter dette, men de blev da også massakrerede, hvis deres modstandere fik fat i dem, så i reglen begik de selvmord, når de indså, at de ikke kunne klare sig.

Et dokumenteret tilfælde af en sådan henrettelse beskrives i det følgende:

Den 15. februar 1675 henrettedes friskyttekaptajn Hans Severin uden for den svenske militærlejr i Ljungby (Skåne). Ifølge krigsrettens dom skulle han spiddes levende, ikke ind i kroppen, men fra baggen op mellem ryg og hud og ud gennem nakkeskindet, derefter fastgøres på pælen, fødderne fastnaglede og hænderne bundne bagud under en ny galge med reb om halsen, som ikke blev trukket til, – og det blev han!!!

– Men hvad skulle der blive af friskyterne efter den ulyksalige fredsslutning? – At vende tilbage til deres respektive hjemsteder og lade som om intet var hændt, det kunne de naturligvis ikke; det ville jo være det samme som at tigge svenskerne om at blive hængt eller aflivet på anden måde. Den eneste udvej var at forlade Skåne og flytte over til Danmark. Det skete da også; thi ved krigens afslutning overførtes samtlige friskytter til Sjælland, hvor de indtil videre anvistes kvarter i egnen omkring Helsingør, hvorefter deres kompagnier opløstes i marts det følgende år.

Dom: 2 Epipb:

Bleff Ejsistatt fader Ollaffs søn: Bring ved Klaffen kam, fadder,
fader søn: Carlste, jens Carlsons lid: Hans Bergmand, Hans Laurikent søn:
Bring: Mær, om de for: Ejn, magte: jacob siges paa Borne, Lühis endus Kliff lid:

Dom: 3 Epipbon:

Bleff Ejsistatt fader siges lid kam for: Ejn ved næste kirken, fadder,
Hans Caplein for siges lid, Ollaff siges lid, Ude Børns søn, Hærens
Christen, Sigmund om, Hærens pige Elfr, Ude Børns søn, Hans
Kærstens søn: Jager.

Om 22 Feb:

Bleff Ejsistatt om Bortgørd kam i: Værlose lide ved Klaffen om,
fadder, jens Sørensen, Ho stid Ho lide, Kærst dny Ho stid, jens
Carlsons søn, Ellen Kærst: Lovita, jens søn.

Tello ^{Amantligt} Maria.

Bleff Ejsistatt: Ollaff siges lid kam for: Ejn ved næste fader, fadder,
Hans siges lid, Ollaff Ollaffsen, endus Ollaffsen, Børns søn, Magte
endus jens søn.

Tjartonsdag

Bleff Ejsistatt endus siges lid kam for: Ejn ved næste jens,
fadder Simon søn vaa siges lid Captein, Kærst søn vaa Laurikent,
Børns søn, om: Magte: Hærens søn, Magte: jacob siges,
Børns søn.

Tello jebann: Børstid.

Bleff Ejsistatt jens lid kam i: Bring ved næste Mær, fadder, fader
siges lid: Bring: Kærst om de for: Ejn, fader Ollaff pige: Bring søn, kam
endus Ollaffsen for: Ejn.

Dom: 3 Trinit:

Bleff Ejsistatt endus med søn kam i: Værlose lide ved næste kam, fadder,
Sørensen lid søn lide, og Hans lid søn Børst, og fader Laurikent lid.

Der fandtes vel også nogle, som i lighed med Simon Andersen besluttede sig til at slå sig ned som jordbrugere på en ødegård. Men hvor kom han så hen? Ja, så underligt det end lyder, kan dette spørgsmål i det mindste delvis besvares.

Efter hvad professor Fabricius meddeler i sit store værk, Skaanes Overgang, opholdt adskillige friskytter sig indtil videre i Værlose sogn et stykke nord for København. En antegning i dette sogns ældste kirkebog meddeler, at ved Kyndelmissetid i året 1680 var der barnedåb hos

Dom: 2 Epiph:

Bleff Christnett Peder Olluffssøns barn i Bringe Ved Naffn Karen, faddere, Peder jensson i Værløse, jens Truelssøn ibid: Hans Bachmand, Hans Lauritzsøns Søn i Bringe, Mætte Smeds her i byen, Magrete jacob fiskers paa Borup, Lutzia Anders Nielss ibid:

Dom: 3 Epiphan:

Bleff Christnett Jens friskyttis barn her i byen Ved naffn Kirsten, faddere, Hans Capitain for friskytterne, Ollaff friskytte, Niels Børressøns børge, Præstens christen, Degnnes Svend, Præstens pige Else, Niels borgesøns Anne, Hans Rasmussøns Kone Inger.

Den 11 Feb:

Bleff Christnett Svend Bentzøns barn i Værløse lille Ved Naffn Svend, faddere, jens Skoemager, Poffvel Skovløber, Kaspers dreng Poffvel, jens Truelssøns Kone, Ellen Væffpige, Lauritz jenssøns Kone.

Festo Purificat: Mariæ (Marie renselsesfest, 2. febr.)

rettet til

Annuntiat: (Marie bebudelse - 25. marts).

Bleff Christnett Olluff friskyttis barn her i byen Ved naffn Peder, faddere, Hans friskytte, Olluff Olluffssøns Anders Olluffssøn, Bierthe Smeds, Magrete Anders jørgenssøns.

Skjærtorsdag.

Bleff Christnett Anders friskyttis barn her aff byen Ved naffn jeppe, faddere Simon som vaar friskytternis Captain, Rasmus som vaar Leutenant, Borups Karl jens, Anne Margrete Gregorydaatter, Magrete jacob fiskers, Gunild Bødkiers.

Festo johann: Baptistæ.

Bleff Christnett jens Nielss barn i Bringe Ved naffn Maren, faddere, Peder Olssøn i bringe, Rasmus Smed her i byen, Peder Olssøns pige i bringe Anne, Karen Anders Olssøns her i byen.

Dom: 3 Trinit:

Bleff Christnett Anders Mortenssøns barn i Værløse lille Ved naffn Karen, faddere, fogedens Stiffsøn Aage, oc hans Stiffdaatter Bierte, oc Peder Lauritzsøns Kone ibid:

tvende friskytter, hvorved som faddere fungerede ikke bare »præstens Christen, degnens Svend, præstens pige Else« og nogle bondekoner fra byen, men også friskyttekapitajnerne Hans Bentsen og *Simon Andersen*, dennes løjtnant og nogle menige.

Her finder vi således vor gamle bekendt fra Tullsagra og denne gang i en højst fredelig forsamling, og vi kan nok være ganske sikre på, at de tidligere frihedskæmpere, som sad bænkedede i fred og ro omkring gildesbordet, havde mangt og meget at fortælle om de vilde eventyr under de stormende og blodige år, da de i de skånske bøgeskove kæmpede mod de indtrængende svenskere.

Men siden forsvinder kaptajn Simon og bliver borte. Blandt slægtninge, som endnu bor på Tullsagra, vil man vide, at han tilsidst skal være havnet på en ødegård et sted i Jylland, hvor han henlevede sine sidste år ensom og forgræmmed, hentæret af længsel hjem til sit elskede Skåne.

Kilder:

Værløse sogns kirkebog. 1649-1694.

Anders Hedwall: Tullsagra Simon. En skånsk frihedskæmpe.

Forskellige beretninger i aviser og tidsskrifter.



Peter Brueghel den ældre, stik fra Bastelaer.

Haveanlæg ved gårde og huse i ældre tid

Ved Vivi-Anne Hansen

Til alle tider har mennesker haft glæde, fornøjelse og gavn af at se, samle og dyrke planter.

Med klostrenes indtog begyndte havebruget at blomstre i Danmark. Disse anlagde urtegårde, hvor man dyrkede læge-, køkken- og krydderurter, indførte frugttræer – senere tiders frugthaver; men man dyrkede også planter for deres duft og skønheds skyld, senere tiders blomsterhaver.

Snart begyndte kongen og adelen at omgive sine slotte med have – parkanlæg, bygget op efter klosterhavens mønster med 4 kvadratiske bede, omkrandsede af lave hække og midtpunktet markeret med et træ. Slots- og herregårdshaverne havde en gartner, som til daglig havde bønder, husmænd og koner til hjælp. Her kunne de få eller tigge sig til planter eller frø, som de kunne dyrke i deres egen have.

Bønderne var ikke indstillede på at af-

give et større areal til have, og landsbyens huse havde ikke ret meget jord at afgive til fryd for øjet, den skulle også være til gavn; men der blev dog til en smule prydhave foran stuehuset, som var omgivet af en hæk, risgærde eller et stakit. Også her ser vi klosterhavens grundplan gentage sig. Haven skulle opleves ved, at man spadserede på de små gange, som omgav blomsterbedene, hvilke var omkransede af lave hække af f. eks. buksbom, lavendel eller isop. I anlæggets midtpunkt blev der ofte plantet et træ, der ligesom i klosterhaven symboliserede livet.

Blomsterhaverne indeholdt skønne, velduftende eller sjældne planter, såsom balsam, lavendel, aurikel, havefuchsia, iris, pæon, fjernelike, gyldenlak og valmue. Om foråret kom løgplanter, såsom vintergækker, påske- og pinseliljer, dorothealiljer, tulipaner, kejserkroner og senere liljer, f. eks. madonnaliljer. Haveroser og buksbom var de mest almindelige buske og tillige meget nyttige, da man af tørrede rosenblade og lavendel tilberedte en lugtelse, som man overhældte med brændevin og stænkede på tøjet. Tørrede rosenblade og lavendel lagdes også på bilæggerovnen for at give en god duft i stuerne, før gæsterne kom. Buksbommen var meget brugt til at binde kranser af, som man medbragte til begravelser.

Urtegården – kålgården – var altid indhegnet, så høns, ænder og andre dyr ikke gjorde skade på de vigtige grøntsager. Her dyrkedes kartofler, kål af mange slags såsom rødkål, grønkål og rosenkål samt løg, purløg, gulerødder m. m., selv krydderurter dyrkedes her, såsom timian, kommen, malurt, sennep og salvie m. fl.

Timian var den mest alm. krydderurt og dens anvendelse stor. Den bandtes til kranser eller buketter og tørredes til vinteren. Den brugtes f. eks. til at komme i blodpølse og i gule ærter; men den blev også visse steder kogt til the! Den putte-



Timian blev bundet i kranser eller buketter og tørret til vinterbrug.

des også i sengehalmen for at holde lopperne borte, hvorfor den fik navnet »Vor frues sengehalme«.

Malurt fandtes også i alle haver og tørredes ligeledes. Friske malurtgrene blev puttet i en flaske med brændevin og blev til en bitter, som var et godt middel ved mavebesvær og kunne dulme tandpine. Malurten kaldtes også mølurt. Ved hovedrengøringen af kisteklæder og linned blev der røget med tørret malurt mod møl.

I frugthaven dyrkede man æbler, pærer, blomster og kirsebær.

Æbler blev brugt meget i den daglige kost, stegt sammen med flæsk eller kogt sammen med gryn til grød og vælling for at spare på de dyre gryn. Til vinterforrådet tørrede man æbler og pærer, og man mente, at de gjorde maden mere let fordøjelig. Man kunne også tilberede most og vin. I de egne, hvor man havde mange kirsebær, gav det bonden en ekstra indtægt ved salg i byen. Fra frugttræerne kunne man også bruge træet til billedskærerarbejder, piber, violiner og møbler. Bladene kunne tørres og ryges som erstatning for tobak.

Bærbuskene var et problem for bonden, da det var svært at holde børn og dyr væk. Det var ribs og stikkelsbær, som blev spist rå eller lavet til saft og vin. Bladene kunne ligeledes bruges som tobak.

Humlehaven hørte også til. Dens udformning var afhængig af, hvor i landet man befandt sig. Mest almindelig var den på Fyn. Rankerne voksede op ad rafter eller simer, som hang ned fra en høj midterstang. Humlen vokser hurtig, og når knopperne bliver gullige og giver en klæbrig saft, skæres planterne ned, knopperne plukkes og lægges til tørring. Til eget brug pressede man knopperne, og saften anvendtes som tilsætning til det hjemmebryggede øl for at give dette smag og holdbarhed.

Affaldet fra humle kunne bruges som fyld i hovedpuder, og man mente, det havde en søvndyssende virkning.

Havens pleje var konernes og dertil kom også puthaven, en lille indhegning, hvor man opfede ænder og gæs. Ved alle gårde og huse så man bikuber, thi honning var også et kærkomment tilskud til spisekammeret.



Hosta, også kaldet vandkalla.



I mange haver fandtes et stykke med humle, som snoede sig op ad høje stænger.

I midten af 1800-tallet begynder nye strømninger at påvirke bondens have. Atter er det herregårdenes og slottenes nye haveanlæg i den frie landskabelige stil, som bliver forbilledet. Den medfører nye elementer i form af græsplæner, stenhøje, lysthuse m. m. Der plantes store træer, såsom blodbøg, valnød, kastanjer og stedsegrønne, såsom taks og tuja. Man laver grupper af smukke planter, såsom bregner og hosta, også kaldet vandkalla.

Stenhøjen var nem at skabe, da man havde nemt ved at få sten. Stenbedsplanter blev et statussymbol at eje.

Lysthuset var ofte et cirkelrundt have-rum omgivet af en høj, klippet hæk, som kunne være af syren, bøg eller lind. Det blev møbleret med bænke rundt om et stort bord, som kunne være lavet af en møllesten. Her kunne man sidde og nyde haven. Denne type bondegårdshaver kender vi helt op til vor tid.



Dannemarehuset på Frilandsmuseet.

Det lille hus i landsbyen, som beboedes af håndværkere, daglejere og lignende havde ikke mange muligheder, men prøvede også at efterligne lysthuset, stenhøjen m.m.; selv om plantematerialet blev mere beskedent, var interessen og glæden den samme.

Da Historisk Forening nu har genopført Værløses ældste hus i Mosegårdens have, er det foreningens målsætning at skabe et harmonisk og tidssvarende haveanlæg, som forbinder gården og huset fra landsbyen.

Den natlige flugt fra Værløse

Af A. Poulsen Grøn

Da Maren Vævers datter i Bringe rømte af landet med en franskmand fra Jonstrup.

– En kærlighedshistorie fra Værløse i gamle dage.

Det var et mærkeligt vogntog, der hin morgen i september 1772 satte sig i bevægelse ved Københavns havn, drog over Sct. Annæ Plads – Store Strandstræde ad Gothersgade og derfra gennem voldporten begav sig ud i det åbne land.

Vogntoget bestod af bøndernes køretøjer fra Bringe, Kr. Værløse og Ll. Værløse. De var blevet tilsagt af den unge uldmanufakturfabrikant Hoffmann på Jonstrup om at age til København, dels for at hente allerede ankomne udenlandske arbejdere og andre, som en Lybækkerskipper samme dags morgen var ankommet med til Københavns havn.

Klædearbejderne var hvervet i Tyskland og Frankrig, hvor klædefabrikation i

de tider stod på et højt stade. Nu skulle Dansken vise, at også de forstod sig på fabrikation af uldvarer. Klædefabrikten stod færdig på Jonstrup. De farende svenske skulle nu i forbindelse med egnens folk og de mange dygtige hjemmespindersker, som fandtes derude, få en rig industri til at blomstre op.

Vogntoget begav sig langsomt ud ad Frederiksborgvejen. Brændevinsbimplerne gik på omgang – de blev fyldt og tømt. Det var jo en festdag for såvel de brave Værløse-bønder som de glade, farende svenske, der søgte eventyret i Danmark.

Det var da også et lystigt selskab, der gjorde holdt ved Kulhuskroen. Kroen findes ikke mere, men endnu lever minderne om, hvilket vildt liv kulsvierne førte her; slagsmål og alskens utuskestreger hørte til dagens orden.

Her ved Kulhuskroen skulle vogntoget altså bede. For manganen en styver brændevin gled ned, og den gode krofar Per Nielsen skænkede flittigt til de mange fremmede svenske; manganen en skilling vankede ned i krofars fedtede lærredspose. De fremmede svenske, der var vant til det tyske øl og franske vine kunne ikke døje mosten – nogle blev glade, andre ellevilde, atter andre tungsindige.

Af kulsviere, der opholdt sig i kroen, blev der yppet klammeri; det sydlandske blod kom i kog, og det gik over til håndgemæng. Hvorledes det ville være endt er ikke godt at sige, men pludselig kom en rytter jagende til kroen, svang sig af sadlen og stod midt i den ophidsede flok.



Mette serverer for Jean og Jens Stamp.

Det var Hoffmanns agent og tolk, Jakob Palberg, København. Han havde hvervet de fremmede svende, fulgt dem fra Lybæk til København og havde i kommission at »levere« dem på Jonstrup. Han stiftede fred og gav for en styver brændevin stuen rundt.

Så begav vogntoget sig atter af sted, op ad Kollekollegysten ad den smalsporede vej til Lille Værløse, videre ad vejen til Kr. Værløse, ad markvejen, der førte til Bringe, videre fra Bringe ned ad Møllebakken over Møllebroen ved Værebroså, og de fremmede svende var da ved vejs ende, Jonstrup Klædefabrik, der for mange blev deres fremtidige hjem.

Efter at de fremmede var blevet indkvarteret i de mange og til dette brug opførte, lerstampede hytter og havde fået forplejning, begyndte dagen efter arbejdet på fabriken.

I Bringe by, et kvart klokkeslet fra Jonstrup, boede Maren Vævers. Maren Vævers var en ferm, virkelysten og dertil pengegridsk kvindfolk. Foruden at træde væven holdt hun også kro, men da hun ikke havde fået kongens bevilling som privilegeret krovært, foregik al skænk i smug; det vil sige, egnens folk talte højlydt om hendes gode, men ikke altid lige billige varer. Mange var de, der besøgte Maren Vævers stuer, dels for at smage hendes gode hjemmegjorte brændevin og mjød, men mange droges til Maren for hendes datter Mettes skyld. Mette var kendt på hele egnen for sin skønhed.

Særlig kom teglværksbrænderne fra Skatholm teglværk meget i Maren Vævers hus. En af dem var teglværksbrænder Jens Stamp, der for nogle år siden var kommet til egnen fra Jylland, hvorfra han var rømt. Han havde været en dygtig kalkbrænder og havde lært håndteringen ved Daubjergbakkerne i Fjends herred i Jylland. Han havde været en vild krabat, havde indviklet sig i forhold, der gjorde

ham fredløs efter at have turet rundt i Jylland med tatere og natmandsfolk, og efter at birkedommeren i Skive havde sat en pris på hans hoved, rystede han Jyllands støv af sig og var nu havnet på Skatholm teglværk mellem Bringe og Måløv. Han var virkelig en dygtig teglbrænder, der hurtigt blev en betroet mand; dertil kom, at han var en belevn og snu mand, der forstod at gå i spænd med Maren Vævers i Bringe, og han blev en stadig gæst hos hende og trak godtfolk med til »kroen«. Snart kastede han sine øjne på den smukke, 19-årige Mette, men hun var ubønhørlig, ville intet have at gøre med den rå teglbrænder, hvorimod Maren allerede havde givet sit jaord.

Mette, der ellers var moderen lydig og underdanig i alt, var standhaftig overfor teglbrænderen; hun lod sig ikke bøje hverken ved gode eller hårde ord.

Jens Stamp, der havde skaffet Maren så megen søgning til kroen, blev også det første forbindelsesled mellem de jonstrupske klædearbejdere og Maren. Jens havde lært lidt tysk på sit omflakkende liv i Jylland og kunne således gøre sig forståelig.

Blandt de udenlandske svende, der kom i Marens hus, var en franskmand, Jean, en tilbageholdende, noget melankolsk mand. Han deltog ikke som de andre i al slags lystighed og vildskab. Jean viste ridderlighed overfor den skønne Mette, noget hun ellers ikke var forvænt med. Som tiden gik, blev han hendes beskytter og fortrolige, og der udviklede sig et kærlighedsforhold mellem de to. Alt dette huede ikke Jens Stamp og heller ikke moderen. Jens blev vild og ustyrlig, når Jean var i kroen, og efter at Jean og Mette var blevet beluret og overrumplet en aften ude ved Holmen ude ved Sønder sø og en aften i Studekrogen, besluttede Maren Væver, at nu skulle det have en ende. Mette blev indespærret, og råd blev lagt op om, hvorledes moderen og Jens skulle ydmyge

den standhaftige og trodsige Mette, få hende til at falde til føje, for tilsidst at blive Jens Stamps ægteviv.

Snart blev moderen mere blid overfor Mette, hun fik mistænkelig megen frihed. Jens lod, som han ikke interesserede sig for Mette mere, og Jean og Mette nød den genvundne frihed. Ofte ved aftenstid kunne man se dem gå langs Værebros bredder, alt var evig fryd og gammen – det troede de da.

Men snart svirrede rygterne, at Mette havde ladet sig besove af franskmanden; at moderen og Jens stod bag disse rygter, vidste kun de indviede. En hjulmand i Knardrup og indsidder Peder Krestensen, der boede ude i Bunden, ville vidne, at Mette havde ladet sig besove; hun var ikke mere en ærbar kvinde.

For præsten i Kirke Værløse blev nu dette vidneforhold forelagt, og moderen og Jens, der stod bagved, havde det håb, at Mette skulle blive ydmyget, og Jens skulle da redde pigen ved at gifte sig med hende.

Mette fik bud fra præsten, at hun, som den faldne Danekvinde hun var, måtte

gøre bod og stå åben skrifte i kirken, og det skulle ske første søndag efter Trinitatis.

Mette var ulykkelig. Franskmanden elskede hun overalt på jorden. Hun havde ikke set ham i mange dage, og nu skulle hun gøre åben skrifte i menighedens påsyn. Hun vidste, kirken ville blive fuld til sidste plads.

Endnu – så vidt hun vidste – havde hun de gjort skrifte, som bevisligt havde fået børn udenfor ægteskab. Hvorfor var verden så hård mod hende? Jean ville jo så gerne gifte hende. For hende var ingen trøst at vente noget steds fra.

Fredag aften gjorde spindersken Kirsten Sorensdatter sig ærinde til Maren Vævers hus. Hun fortalte bynyt, sad i køkkenet og drak kogt øl, og Mette opholdt sig der, forknytt som hun var. Et par tyskere fra fabrikken kom ind i stuen, forlangte mjød og brændevin, og medens Maren skænkede for de fremmede, hviskede spindersken til Mette: »Lille jomfru, fat godt mod; jeg bringer hilsen fra Jean. Han har ikke glemt jomfruen. Vær i tøjet og rejseklar til i morgen nat.«

Mette blev glad ved dette budskab, og der tændtes nyt håb i hendes sind.

Lørdag nat blev Maren Vævers kaldt op. Mange af fabrikkens arbejdere ønskede at blive beværtet. Maren skænkede og skænkede. Gæsterne blev lystige og højroastede, og de havde god tid. Maren blev helt oprømt. Sikke en fortjeneste, sikke mange penge de fremmede svende havde. Det var da pænt, at de ikke forsmåede hendes hus. Da gæsterne bød Maren godnat, var Jean og Mette allerede på den anden side af Ganløse Ore, ja måske i Staunholt.

Da moderen vågnede om morgenen den dag, hvor Mettes trods skulle knækkes, var Mette borte – –

Hendes seng stod urørt, og der var tydelige spor af, at en flugt havde fundet



Jean og Mette på flugt til Rungsted færgeleje.

sted. Men hvorhen? Op ad dagen, da man ved Jens Stamps energiske eftersøgning fik at vide, at franskmændene Jean var rømt fra fabriken, og at der samtidig manglede en ridehest; ja, da var al tvivl hævet. Jean og Mette var flygtet med hinanden.

En eftersøgning fandt sted og man kunne spore de flygtende til Rungsted færgeleje, og da en fiskerbåd samme nat var stjålet der og ridehesten fra Jonstrup fandtes svedt og medtaget i nærheden af færgelejet, var der ingen tvivl: Parret var flygtet til Sverige, således mente folk da.

Mette kom ikke til åben skrifte, og teglbrænder Jens fik hende aldrig.

Fyrretyve år efter

Fyrretyve år efter, en sen efterårsdag hvor en kold regn sivede ned, havde nogle brændesankere i skoven ved Ganløse Ore lagt mærke til en noget ældre kvinde, der gik i skoven; hun holdt sig i udkanten, men skjulte sig så godt som muligt, skønt ingen kendte hende.

Efter mørkets frembrud blev der banket på indsidder Mads Mortensens dør i Ganløse Bund. Det var en ældre kvinde, den samme de store børn havde set om dagen i skoven. Hun spurgte om vej, hun fortalte, at hun nu skulle sønder ned ad roskildekanten til for at besøge en syg slægtning. Karen Morten Mads kone fik hende forfrossen og forkommen, som hun var, ind og bragt til sæde på ovnsbænken, og hun fik mad og drikke. Da hun efterhånden blev tøet op, begyndte hun at spørge efter den og den på egnen, om den var levende

eller død. Der blev også spurgt efter Maren Vævers fra Bringe, men hun var henværet for mange år siden, og ved yderlig men forsigtig spørgen fortalte Karen Mortens, at hun lå hos sin salig mand på kirkegården i Kirke Værløse.

Mørkt og regnfuldt som det var, blev den fremmede kvinde tilbudt at hun godt kunne blive natten over. Hun afslog tilbudet, hun skulle frem, nogen ventede på hende. Efter de oplysninger, hun havde fået, kunne hun nu godt finde vejen.

Morgenen efter fandt klokkeren en ældre kvinde død på Maren Vævers og hendes mands gravsted. Der blev skikket bud til præsten, der kom og lyste velsignelse over den afsjælede, som ingen kendte. Der blev i kirken og alle omegnens kirker kundgjort, at en ukendt kvinde var fundet død på Værløse kirkegård. Da ingen meldte sig for at vedkende sig den afdøde, fik hun en grav i det sydvestlige hjørne af kirkegården, der hvor fattigfolk og omstrejferne begravedes.

Da det rygtedes, at en ukendt kvinde havde været hos Mads Mortensen en mørk aftenstund, og særlig spurgt om Maren Vævers og hendes søster i Knarstrup, kom ældre folk i tanker om Mettes historie. Enkelte, som havde set den afdøde, syntes nu også, at de i hende kunne genkende den skønne Mette, der en gang for mange år siden var rømt af landet med en franskmænd fra Jonstrup.

Blandt almuen fortæltes længe historien om Maren Vævers og hendes smukke datter Mette, og om hvorledes hun atter, da hun skulle dø, vendte tilbage til sin hjemstav.

(Trykt i Social Demokraten 16. sept. 1932).

I året 1984 har foreningen haft følgende tilgang af nye medlemmer:

(Postadr.: B = Ballerup. V = Værløse)

Allentoft, John I., civiling., Elsevej 1, V.
Altschul, Gitel, o.lærer, Langkær Vænge 47, V.

Bartholin, Alice, Birkedalsvej 1, V.
Birch, Gurli og Aage, Anemonevej 33, H-by, V.
Blauenfeldt, Marguerithe og Ove, Ryetvej 91, 2. tv. V.
Bymark, Ib, Mølledalen 33, Jonstrup, B.
Bøckel, Erik, red., Hestkøbgård, Birkerød.

Dollerup, Kirsten Tvermoes og Jan, Grantoftevej 6, V.
Drost, Helle Rydahl, Syvstjernehusene 43, V.

Floris, Anni og Jørgen, Skovbovænget 2, H-by, V.
Fussing, Lise, Lykkevej 4, Charlottenlund.

Girsel, Tove, Knud Hjortøvej 18, st. tv., Kr. V., V.
Gottschalck, Hedda, ass., Gråstengade 2, th.,
Kbh. V.

Hansen, Ada, Ryetvej 135, 2. th., V.
- , Ena Grete, Søndersø Park 34, V.
- , Lilli Juul, Røntoftevej 45, Søborg.
Hartmann, Steen, Nørrevænget 65, V.
Høyer, Anders, Smedegade 19, Kr. V., V.

Jacobsen, Kirsten, Ivarsvej 15, V.
Jensen, Kirsten Juul, Skovgårds Allé 233, V.
- , Irmgard og Niels C., Akandevej 5, V.
Jespersen, Hanne, Birkevej 8, V.
Johansen, Lone Birkmose, Klostergårdsvej 15, V.

Koue, Albert, o.lærer, Åsevej 13 A, V.
Kragh, Vita, Skovgårds Allé 7, V.
Kruse, Bent, repr., Åvej 7, H-by, V.
Køie, Jens-Erik, driftsl., Kr. Værløsevej 29, st. th., V.

Larsen, Edith, Jacob Lindbergsvej 9, Kbh. NV.
- , Jytte, bankass., Kr. Værløsevej 51, 1. tv., V.
Lauritzen, Georg, vinkyper, Evavej 9, V.
Laursen, Ingrid, Dalsø Park 118, V.
Lund, Vibeke og Torkil, Langkær Vænge 45, V.
Lønborg, Vibeke, Ll. Værløsevej 72, V.

Madsen, Alfrida, Wilkensvej 26 A, 2., Kbh. F.
Mortensen, Lisbeth Seierøe, Fuglsangpark 99,
Farum.
- , Otto, malerm., Bakkehegnet 8, H-by, V.
Munck, Solveig og David, Højbo Vænge 14, V.

Nielsen, Bent, eksp.sekr., Toftekærvej 119, Søborg.
- , Gunnar, afd.ing., Højlundshusene 10, V.
- , Inge Merete, Kildebakken 2, Kr. V., V.
- , Kamma, Højeloft Vænge 212, V.
- , Sven, Toftegårdsvej 15 B, V.
Nørgaard, Dorte og Sven, Dalsø Park 136, V.

Olsen, Jørgen, Munkevej 37, V.

Palmelund, Zita, lærer, Ryetvej 4, V.
Pedersen, Henny Skovbo, Søvej 28, V.
Persson, Mogens, afd.leder, Jomfrubakken 1, V.

Rasmussen, Stig, Ingefærhaven 15, 2. th., Herlev.

Skjelmose, Flemming, Birkegården 103, Kr. V., V.
Skovsende, Per, Toftebo 14, st. th., V.
Sneftrup, Knud, reklameass., Askevej 3 A, V.
Steen, Margrethe, Fiskebækvej 55, V.
Stærmose, Marianne, Fyrrevænget 15, Farum.
Sørensen, Søren Junker, Kollekollevej 8 M, V.

de Tengnagel, Grete Fabritius, fru, Baunestedet 6, V.
Trier, Leif, el-install., Bjørnsholmvej 35, V.
Trondhjem, Karen og Knud, Helenestien 3, V.